

ПОЈАМ И ФУНКЦИЈА ПРАВНИХ ЛЕКОВА И ЊИХОВО МЕСТО У СИСТЕМУ КРИВИЧНОГ ПРОЦЕСНОГ ПРАВА

Правни лекови су институти које срећемо у различитим гранама права (кривичном процесном, грађанском процесном и управном праву). То им даје карактер универзалних правних института, с једне стране и оправдава интерес науке за проучавањем њихове суштине, с друге стране. Међутим, претензије овог рада нису у томе да се открију сличности и разлике правних лекова као општих правних института, него да се прикаже на који начин их теорија кривичног процесног права тумачи и излаже у оквиру својих система.

I ПОЈАМ И ФУНКЦИЈА ПРАВНИХ ЛЕКОВА У КРИВИЧНОМ ПРОЦЕСНОМ ПРАВУ

У теорији права, уопште, појам и функција правних лекова се различито одређује. Пре свега, теоретичарима уставног права установа правних лекова послужила је за издавање и формулисање неколико принципа: а) двостепеност суђења у ширем смислу; б) право на жалбу, као једно од основних права човека; в) мењање, поништавање или укидање судских одлука само од стране надлежног суда.⁽¹⁾ Овај последњи принцип допуњује установу жалбе и принцип двостепености суђења, као и независност суда.⁽²⁾ Правни основ наведених начела дају одредбе Устава СФРЈ, републичких и покрајинских устава по којима је свакоме зајемчено право на жалбу или друго правно средство против одлука судова⁽³⁾ и да о жалби или другом правном средству може одлучити само надлежни суд.⁽⁴⁾ Као што се види, теоретичари уставног права посматрају установу правних лекова са становишта субјектата који их могу поднети (право на жалбу) и могућих последица њиховог улагања (двостепеност суђења, као и измена и укидање судске одлуке само од стране надлежног суда). Све то, ипак, нису суштинске одлике правних лекова.

(1) Ј. Борвенић, *Уставно право*, нов доп. изд., Београд 1982, стр. 806.

(2) *Ibid.*

(3) Чл. 180. ст. 2. УЈ; чл. 203. ст. 2. УСрб.; чл. 206. ст. 2. УЦГ; чл. 190. ст. УБнХ; чл. 253. ст. 2. УХ и др.

(4) Чл. 233. ст. 1. УЈ; чл. 256. ст. 1. УСрб.; чл. 257. ст. 1. УЦГ; чл. 244. ст. 1. УБнХ; чл. 319. ст. 1. УХ и др.

Према томе, уставно право разматра правни лек са другог аспекта него остале правне науке; наиме, у односу на положај личности у друштву и у односу на једну од најважнијих институција сваког друштвено-политичког система — суд, тј. његове одлуке. Тиме, међутим, није додирнута суштина правних лекова као посебних процесних института, што је остварено једино у оквиру посебних правних наука (кривично-процесног, грађанско-процесног и управног права).

1) Правни лекови као средства за контролу судских одлука

У теорији кривичног процесног права срећемо различите дефиниције правних лекова, а најчешће оне које их одређују као средства чији је циљ отклањање погрешних судских одлука,(5) односно средства за побијање пресуде.(6) Другим речима, полазећи од реалне претпоставке да органи кривичног поступка могу, у појединим случајевима донети процесноправно, чињенично или материјално неправилну, погрешну или незакониту одлуку, законодавац је предвидео право и могућност за сваког заинтересованог субјекта да, под одређеним условима, напада — побија -- одговарајуће процесне одлуке путем редовних и ванредних правних лекова.(7) Потпунија дефиниција била би она, која под правним леком разуме средство којим странке или друга заинтересована лица нападају судску одлуку којом нису задовољна у циљу да се ова уништи или преиначи другом судском одлуком.(8)

Међутим, оваквим одређивањем суштине правних лекова као правних института обухваћени су само основани, али не и неосновано уложени правни лекови. Општија обележје правних лекова од наведеног је да су то средства контроле судских одлука. На тај начин, обухваћени су и оправдано и неоправдано уложени правни лекови. Овакво схватање мотивисано је уверењем да је потреба отклањања судских грешака *ratio legis* установе правних лекова, а не њихова основна одлика. Посматрани са тог аспекта, правни лекови су средство контроле судских одлука о чијој се правилности и законитости још не може говорити у моменту када се правни лек улаже.

Супротно наведеним дефиницијама, неки аутори не одређују општи појам правних лекова, већ само појединих њихових врста. Тако је у совјетском праву одређен појам касационе жалбе и касационог протеста.(9) Уместо опште дефиниције правних лекова, наводи се да је постојање таквог стадијума поступка, у којем долази до провере законитости и основаности судске пресуде, једна од значајних особености совјетског кривичног процесног права.(10) Објашњење за овакво стање у совјетској науци треба тражити у томе што и сам Законик о кривичном поступку РСФСР не наводи правне лекове као општи институт, него, под

(5) Д. Димитријевић, *Кривично процесно право*, 8. изд., Београд, 1982, стр. 166.

(6) Б. Петрић, *Правни лекови у кривичном поступку*, 2. изд., Београд, 1980, стр. 14.

(7) *Ibid.*

(8) Б. Марковић, *Уџбеник судског кривичног поступка*, Београд, 1937, стр. 475.

(9) М. Строгопић, *Кривични судски поступак*, Београд, 1948, стр. 362, 363 и др.

(10) Ред Ј. М. Ваџанов, М. Ј. Грашевој, *Совјетскиј уговорниј процес*, Кијев 1978, стр. 337.

насловом „поступак у касационој инстанцији” регулише: право на изјављивање жалби и улагање протеста против пресуде, начин њиховог подношења, обавештавање о поднетим протестима и жалбама, рок за подношење жалби и протеста против пресуде, повраћај у пређашње стање ради изјављивања жалбе или протеста, као и последице подношења жалбе или протеста.(11) Према томе, одсуство јединственог назива правног лека у закону утицало је на то да и теорија совјетског кривичног процесног права у својим системима изостави опште излагање о овом правном институту, за шта, у ствари, нема оправдања. Међутим, за разлику од процесних закона неких других земаља (нпр. Југославије, Аустрије, СР Немачке), Законик о кривичном поступку РСФСР одредио је посредну суштину правних лекова (жалбе и протеста као њихове врсте) тиме што је прописао да „суд при разматрању предмета у касационом поступку проверава законитост и основаност пресуде” (чл. 332).

Потребно је нагласити да сличне примере налазимо и у другим правним наукама, а не само кривичном процесном праву. Тако је и у теорији управног права изостала дефиниција општег појма правног лека и правног средства.(12) Међутим, у неким случајевима одређивања жалбе, као појединачног правног лека, налазимо аналогију са дефиницијом општег појма правног лека у кривичном процесном праву, са одступањима која су разумљива с обзиром на особености сваке гране права. Таквој врсти дефиниције припада она, по којој је жалба у управном поступку правно средство којем је циљ да се незаконито или неправилно решење донето у првом степену поништи или измени од страна органа непосредно вишег степена.(13)

2) Правни лекови као процесне радње

Тумачење правног лека као процесне радње појавило се у оквиру кривичног процесног(14) и грађанског процесног права.(15) Према овом схватању, правни лек се дефинише као процесна радња, односно као парнична радња.

Поводом овог схватања, можемо рећи следеће: сигурно је да улагање правног лека, као и његова писмена израда представља одребене процесне радње. Међутим, између ових и других процесних радњи постоје значајне разлике јер је правни лек и посебно правно средство које има одређену самосталност. Он се „одваја” од предузетих процесних радњи и као такав производи одређено правно дејство. Наведено поистовећење са процесним радњама не доприноси сагледавању саме суштине правног лека, било да је реч о њеним одликама као правног института, било о његовој функцији у поступку (кривичном или грађанском).

(11) ЗКП РСФСР (Глава XXVII и XXVIII, чл. 325-355).

(12) С. Поповић, *Управно право, општи део*, Београд, 1982, стр. 542.

(13) М. Стјепановић, *Управно право у СФРЈ, општи део*, Београд, 1978, стр. 653.

(14) Т. Васиљевић, *Систем кривичног процесног права СФРЈ*, 3. изд., Београд, 1981, стр. 554; Б. Марковић, *op. cit.* стр. 475.

(15) Б. Познић, *Грађанско процесно право*, 6. изд., Београд, 1978, стр. 289.

3) Правни лекови као средства за стицање формалне правноснажности судских одлука, одн. промену њихове материјалне правноснажности

Изложена схватања која одређују појам правних лекова (правна средства, процесне радње) и она која истичу њихову функцију (побијање судских одлука, контрола судских одлука), нису у потпуности објаснила суштину правних лекова као посебних процесних института. Овим схватањима недостаје издвајање процесног дејства улагања или неулагања правних лекова, одн. постизање њиховог крајњег циља. Међутим, да би се утврдило потребно је одвојити редовне од ванредних правних лекова. Иако су обе врсте правних лекова обједињене заједничким карактеристикама — да су то средства контроле судских одлука, њихови циљеви, а отуда и функција, успоставља одређене разлике између њих. Наиме, суштина редовних правних лекова је у томе да су они средство за стицање формалне правноснажности судских одлука, а ванредни за измену њихове материјалне правноснажности. Ближе одређивање једне и друге правноснажности учиниће јаснијом и функцију редовних, одн. ванредних правних лекова.

4) Формална и материјална правноснажност судских одлука

У теорији права, уопште, постоје различита схватања о нојму правноснажности, а она се према свом основном тумачењу овог института могу поделити на материјалне и процесуалне теорије. За наведено разликовање битан је утицај који судска пресуда има на правни однос који се пресудом утврђује. Према материјалним теоријама судска пресуда ствара једно ново право међу странакама (*res iudicata ius facit inter partes*), док према процесуалним теоријама правноснажна пресуда не дира у право странака, већ ствара обавезу за судију који решава спор, да поштује раније донету пресуду.⁽¹⁶⁾ Од наведених теорија процесуалне су каснијег датума, одн. јавиле су се тек крајем прошлога века у немачкој правној науци, а исто тако и разноврсније јер су се у њеном окриљу јавила различита објашњења појма правноснажности судске пресуде.⁽¹⁷⁾ Основна подела ових процесуалних теорија је на оне које истичу формалну и материјалну правноснажност. Прихватајући нека од тих схватања, формална или спољна правноснажност судске одлуке (најчешће пресуде) је својство пресуде да се више не може или уопште не може побијати пред вишом инстанцом редовним правним лековима.⁽¹⁸⁾ Правноснажност у материјалном смислу састоји се у стварању права у конкретном правном случају садржином пресуде.⁽¹⁹⁾ Другим речима, материјална правноснажност треба да обележи „обавезан карактер“ констатације и одлуке садржане у судској пресуди, а то је нешто друго од обавезе извршења.⁽²⁰⁾ Отуда, материјално-правни смисао правноснажно-

(16) П. Димитријевић, *Правноснажност управних аката*, Београд, 1963, стр. 244.

(17) В. блиске о томе П. Димитријевић., *op. cit.* стр. 245 и др.

(18) Т. Живановић, 1, *Основни проблеми кривичног и грађанског процесног права (поступка)*, Београд, 1940, стр. 152.

(19) *Ibid.*

(20) П. Димитријевић, *op. cit.* стр. 248, 249.

сти састоји се у дејству пресуде да ствара право (*res iudicata ius facit*) која је праћена још једним обележјем да је то право истинито (*res iudicata pro veritate accipitur*).⁽²¹⁾ Формална и материјална правноснажност су, према томе, два самостална правна појма.

5) Значај правних лекова за формалну и материјалну правноснажност судских одлука

Оцењујући значај правних лекова за стицање правноснажности и другог утицаја на одлука (нпр. одлагање извршења), можемо рећи да су редовни правни лекови средства за стицање формалне правноснажности судских одлука (пресуда), а ванредни за проверу њихове материјалне правноснажности. Из тога проистиче и основна разлика између редовних правних лекова, јер се први улажу против неправноснажних судских одлука, а ванредни против правноснажних. У нашем кривичном процесном праву, као редовни правни лекови јављају се: жалба на пресуду првостепеног и другостепеног суда, жалба на решење и жалба Савезном суду, а као ванредни правни лекови предвиђени су: захтев за понављање кривичног поступка, захтев за ванредно ублажавање казне, захтев за заштити законитости и захтев за ванредно преиспитивање правноснажне судске пресуде.

Међутим, општа теорија права, па и кривичног процесног права, није издвојила све могућности стицања правноснажности судских одлука. Теорија се, углавном, ослањала на законски текст који предвиђа наступање правноснажности у моменту када се одлука не може више побити жалбом или кад жалба уопште није дозвољена. На тај начин, заостављено је једно посебно стицање правноснажности која настаје некористићем правног лека, односно пропуштањем рока за његово улагање. Не улазећи у питање мотива овлашћених титулара жалбе да не користе правни лек, јер то може бити утврђено само једним истраживачким радом, чињеница је да неке судске одлуке — пресуде или решења — постају правноснажне већ у првом степену. Иако се пропуст рока може, такође, подвести под случај недозвољене жалбе јер се после њега не може поднети жалба, ипак треба раздвојити случајеве стицања правноснажности до које долази кориштићем правног лека и његовим некористићем. У првом случају стицање правноснажности можемо означити као активно јер до ње долази контролом претходних судских одлука путем редовног правног лека, а у другом, пасивно стицање правноснажности која наступа пропустом рока за његово улагање. Изузетно, улагања редовног правног лека може да доведе и до пасивног стицања правноснажности. То ће се десити само у случају када виши суд поводом жалбе укине нападнуту пресуду и предмет достави првостепеном суду ради новог суђења, а против првостепене пресуде у том поступку не буде поново уложена жалба. Обједињујући све могућности, својство правноснажности судска одлука стиче у следећим случајевима: 1) Када виши суд одбије жалбу као неосновану; 2) Пропуштањем рока за изја-

(21) Т. Живановић, 1, *op. cit.* стр. 154.

ву жалбе; 3) Даном доношења одлуке (првостепеног или вишег суда) када жалба није дозвољена.

Закон о кривичном поступку одређује правноснажност у формалном смислу одредбом која прописује да пресуде, као и решења, постају правноснажне, кад се више не могу побијати жалбом, или кад жалба није дозвољена (чл. 132. ст. 2; 135. ст. 2). Што се тиче наредби, код њих се питање правноснажности и не поставља јер правни лек против њих никад није дозвољен. Оне постају извршне моментом свог доношења.

Према томе, основна функција редовних правних лекова је у томе да су они средство за активно стицање правноснажности судских одлука. На тај начин, уопштена је функција редовних правних лекова у целини; дакле, не само оних који доводе до измене неправилних судских одлука него и оних који нису успели у томе. У оба наведена случаја (у свајање правног лека као основаног, или његово одбијање као неоснованог) наступа иста правна последица — формална правноснажност судске одлуке. Редовни правни лекови су, отуда, средства за стицање формалне правноснажности судске одлуке, дакле оног њеног својства које искључује могућност улагања нових правних лекова и представља неопходну претпоставку њеног извршења, а тиме и заснивања нових правних односа.

За разлику од редовних правних лекова чија је основна улога да доведу до правноснажности судских одлука као неопходне основе за њена правна дејства, путем ванредних правних лекова судске одлуке треба ускладити са извесним околностима насталим после њихове правноснажности или отклонити повреду закона утврђену, такође, после стицања правноснажности. Оправдање за ванредне правне лекове је у томе, што се у неким случајевима може показати да и правноснажно пресуђена кривична ствар није правилна и законита. Иако је у највећем броју случајева правноснажно пресуђена ствар (*res iudicata*) истовремено и ствар са правилно утврђеним чињеничним стањем и правилном применом закона, у судској пракси могуће су и одређене грешке. Идеално правосуђе било би оно које би с једне стране кажњавало све кривце, а на другој страни не би никад захватило невиног.(22) Међутим, стварно кривично правосуђе никад није, нити може испунити такав захтев, иако се путем ванредних правних лекова многе судске заблуде могу исправити и отклонити. Поред наведеног, постоји и један ванредни правни лек — понављање кривичног поступка осуђеном у одсуству — који је успостављен не због неке реалне потребе мењања судске одлуке, него само зато да се омогући осуђеном непосредно учешће у процесу, а самим тим испуњење и других процесних начела (непосредности и расправности). Због тога, неки аутори (Schorn) посматрају овај правни лек као једно од средстава заштите личности окривљеног у поступку(23)

II МЕСТО ПРАВНИХ ЛЕКОВА У СИСТЕМУ КРИВИЧНОГ ПРОЦЕСНОГ ПРАВА

Код проучавања овог питања треба поћи од опште премисе по којој место једног правног института у систему кривичног права зависи од

(22) Цит. према Васиљевичу, *op. cit.* стр. 638.

(23) H. Senorn, *Der Schutz der Menschenwürde im Strafverfahren*, 1963, p. 71.

његове повезаности са основним појмовима ове гране права. То у потпуности одговара захтеву да се научна обрада права оствари кроз издвајање основних појмова и повезивање свих нижих појмова и института, тако да се између њих успостави одговарајући однос координације, субординације(24) или елиминације.(25) Другим речима, наука кривичног процесног права биће систем појмова у правном смислу само онда, ако је њен систем синтетички. Он ће пак то бити, ако се појављује као уређење најнижих, виших и највиших (основних) кривичнопроцесних појмова на основу постепене координације и субординације истих.(26) Наведена поставка остварена је код неких савремених процесуалиста,(27) док други сукцесивно, једноставно у редоследу излажу поједине правне институције (нпр. кривичнопроцесне принципе, субјекте, доказе, мере принуде) додајући им, обично, уводна поглавља о општим одликама и изворима ове гране права. Примене овакве оријентације срећемо и у немачкој(28) и у совјетској литератури.(29) На тај начин, нису успостављени они неопходни односи између појединих института на које је указала правна филозофија. Поједини аутори, чак, излажу правне лекове одвојено од правноснажности и пре ње,(30) не повезујући тако правно средство са његовим дејством.

Код теоретичара који издвајају основне појмове кривичног права, читав систем израђен је посредством тих појмова (кривичнопроцесни субјекти и радње или кривичнопроцесни субјекти и односи). Овакву оријентацију срећемо и у неким другим областима права; нпр. у грађанском процесном праву где су издвојени парнични субјекти и њихове радње као основни процесноправни појмови.(31) Међутим, ни у оквиру наведених система правни лекови не заузимају одговарајуће место. Излагање о правним лековима се једноставно надовезује на неке претходне институције по законском редоследу материје, иза пресуде(32) (иако се правни лек може уложити и против решења), без повезивања са издвојеним основним појмовима кривичног процесног или грађанског процесног права. На тај начин, правни лекови „испадају“ из система и његове структуре коју чине основни појмови и њима субординирани и координирани појмови одређене гране права. Разлог оваквог стања је у томе што у оквиру постојећих система кривичног процесног права (као и грађанског процесног права) није издвојен и онај основни појам са којим су правни лекови, као посебни правни институције, најтешње повезани, а то су судске одлуке. Постоје у теорији кривичног процесног права и такви случајеви да се судске одлуке излажу самостално, као посебна категорија процесних радњи. Међутим, том приликом су обухваћене само врсте судских одлука, њихов постанак и саопштавање, док је изостало излагање о прав-

(24) Т. Живановић, 2, *Систем синтетичке правне филозофије*, Београд 1959 стр. 716, 717.

(25) З. Јеквић-Симић, 1, *Одвојено мишљење судије код доношења судских одлука у кривичном поступку* (докторска дис.), стр. 26.

(26) Т. Живановић, 3, *Основи кривичног права, општи део*, 2. изд., Београд, 1922, стр. 13.

(27) Васиљевић, Димитријевић.

(28) E. Kern, *Strafverfahrensrecht*, 7. Auf., München-Berlin, 1965.

(29) Red A. M. Celjcov, *Ugolovnyj process*, Moskva, 1966.

(30) S. Zugla, *Gradanski parnični postupak FNRRJ*, Zagreb, 1957, стр. 476 и 511; Б. Познић, *op. cit.* стр. 281 и 289.

(31) Б. Познић, *op. cit.* стр. 17.

(32) Д. Димитријевић, *op. cit.* стр. 166, 296; Т. Васиљевић, *op. cit.* стр. 553.

носнажности судских одлука, а с тим у вези и о установи правних лекова посредством којих се она стиче.(33) Дакле, и у овом систему кривичног процесног права у коме су, иначе, као основни појмови субјекти и њихове радње, правни лекови се обрађују само у оквиру његовог посебног дела, тј. иза судске пресуде.(34)

Наведени пропуст отклоњен је у оним системима кривичног процесног права у оквиру којих се издвајају и судске одлуке као основни појам, поред кривичнопроцесних субјеката и њихових радњи. Оправдање за овакву структуру основних појмова, коју називамо процесном трипартицијом (субјекти, радње, одлуке)(35) је у томе што она издваја оне елементе који су присутни у сваком кривичном поступку, без обзира на њихов карактер, а јављају се и у свакој његовој фази. У првом реду, субјекти и радње су основни појмови кривичног процесног права због тога што они представљају реална бића процеса,(36) а по неким ауторима анализа одредаба ове гране права показује да других основних појмова нема.(37) Овако издвојени појмови су у складу са општом поставком да право мора тачно да одреди одговарајуће радње субјеката правних односа, које су у ствари крајњи циљ права и основни слој правне стварности.(38) Међутим, поред ових појмова који се јављају и у другим областима права, у кривичном процесном праву су издвојене и судске одлуке које стварају нове правне односе и које су специфичан основни појам ове гране права. Оправдање за то треба видети у особеној природи самог процеса у оквиру којег се, путем субјеката и радњи, наведена правна стварност реализује, а судским одлукама она окончава и започиње нова правна стварност (извршење судских одлука). Поред тога, сваки започети кривични процес мора бити окончан доношењем судске одлуке — било да је реч о обустави кривичног поступка, одбијању оптужног акта или доношењу ослобађајуће, односно осуђујуће пресуде.

Супротно томе, код бипартичних система који истичу два основна појма кривичног процесног права — субјекте и радње (39) или субјекте и односе између њих(40) и код којих није дошло до издвајања трећег основног појма ове гране права, као и његовог научног осамостаљења, правни лекови не заузимају одговарајуће место. Они се у таквим системима, као што смо видели, излажу према законском редоследу појединих процесних радњи или независно од тога, а не према њиховој функцији коју наука утврђује и оцењује кроз однос и дејство тих правних лекова на неке основне кривичнопроцесне појмове (судске одлуке). Тек је издвајање судских одлука, као трећег основног појма кривичног процесног права, имало за своју непосредну последицу такав методолошки приступ обради појединих правних института да се заједно са судским одлукама излажу и други институти који су са њима повезани било тако што успостављају начела њиховог доношења (начело већине судског одлучивања и начело слободног судијског уверења), било да доводе до њихове кон-

(33) Б. Марковић, *op. cit.* стр. 232-241.

(34) Б. Марковић, *op. cit.* стр. 475 и др.

(35) З. Јекић-Симић, *Кривично процесно право СФРЈ*, Београд, 1982, стр. 4-7.

(36) Т. Жигановић, *op. cit.* стр. 717.

(37) Т. Васиљевић, *op. cit.* стр. 23, 58.

(38) Р. Лукић, *Методологија права*, Београд, 1977, стр. 202.

(39) Т. Васиљевић, *op. cit.* стр. 23; V. Bayer., *Jugoslovensko kривично процесно право*, кнј. 1, Zagreb, 1980, стр. 6.

(40) Д. Димитријевић, *op. cit.* стр. 12; V. Bayer., *op. cit.* стр. 6.

троле (правни лекови) или ближе одређују услове њиховог извршења (правноснажност и извршност). На тај начин, створена је могућност да се доследније реализује став по којем сваки правни институт треба излагати у оквиру института који му је најближи, јер његовом остварењу више или мање допринеси.

Међутим, треба нагласити да је повезивање правних лекова са судским одлукама могуће остварити и у оквиру оних система кривичног процесног права који нису изграђени на основним појмовима, него на одабраном збиру појединих процесних института ове гране права. То најбоље потврђује немачки процесуалиста Henkel који, такође, посматра правне лекове кроз њихову функцију постизања правноснажности.⁽⁴¹⁾ Ипак, судске одлуке се у његовом систему не појављују као основни појам кривичног процесног права, већ су само један у низу процесних института. Отуда је Хенкелов систем прихватљив са становишта правних лекова и њиховог места у кривичном процесном праву, а оно због чега се он може нападати, то је конструкција самог система у целини. Наиме, овакав систем не пружа могућност повезивања свих института јер их не разврстава кроз призму основних и нижих појмова ове гране права. Тако се, на пример, на различитим местима говори о судским одлукама и неким њиховим особеностима. У првом случају реч је о врстама судских одлука и неким начелима њиховог доношења (већина судског одлучивања),⁽⁴²⁾ а у другом случају излажу се судска пресуда и још нека начела за њено доношење (слободно судијско уверење).⁽⁴³⁾ До оваквог одвајања материје сигурно не би дошло да су судске одлуке издвојене као основни појам кривичног процесног права, што би омогућило да се сви институти, који су на било који начин повезани са судским одлукама, обједине, расправа о научном систему кривичног процесног права прелази оквире овог рада.

III ЗАКЉУЧАК

На основу онога што је речено, јасно произлази закључак, да је одређивање појма и функције правних лекова, као и њиховог места у појединим научним системима, одраз индивидуалног прилаза сваког аутора овом институту, без обзира да ли се он бави кривичнопроцесним, грађанскопроцесним или неким другим правом. Међутим, суштина правних лекова која се огледа у њиховим одликама као правних института и функцији, која одређује и њихово место у научној обради права, јединствена је у свим гранама права. Разлике постоје само између појединих аутора који су, са више или мање успеха, сагледали суштину правних лекова и указали на њу или на нека небитна својства овог института.

(41) H. Henkel., *Strafverfahrensrecht* 2. Auf., 1968, p. 361 и др.

(42) H. Henkel., *op. cit.* p. 252-259.

(43) H. Henkel., *op. cit.* p. 348.

SUMMARY

THE CONCEPT AND FUNCTION OF LEGAL REMEDIES AND THEIR POSITION IN THE SYSTEM OF CRIMINAL PROCEDURE LAW

The essay, under the above captioned heading, discusses the main viewpoints on the nature of this legal institution. Their sequence begins by the determination of legal remedies as means of control (supervision) of sentences (decisions, verdicts) passed by the courts, as actions of the procedure and means of accomplishment of formal effectiveness of sentences (decisions, verdicts) passed by the courts, respectively, the alteration of their material effectiveness. Within the latest viewpoint, which is in fact defended by the author of this essay, particular attention is devoted to the determination of the concept of formal and material effectiveness of sentences (decisions, verdicts) passed by the courts as well as the significance of the legal remedies pertaining to each of them.

The second part of the essay deals with the position of the legal remedies in various systems of criminal procedure law. This question is analysed by the author within the synthetic system representing the regulation of the lowest, higher and highest (fundamental) concepts of each branch of law, criminal procedure law as well. Taking this position as a starting point, the author observes that in theory, legal remedies are sometimes discussed as institutions separate from effectiveness and prior to it. It has also been noted that legal remedies have not found their place in the general classification made by individual systems of criminal procedure law, and civil procedure law as well, but are discussed under sub-headings within these systems. Such method of determination of the position of legal remedies in the systems of criminal procedure law, and civil procedure law as well, is criticized by the author, seeking the solution to this problem in the connection of legal remedies with those legal institutions with which it has most coordinating closeness, in other words, with sentences (verdicts, decisions) passed by the courts. This idea, however, is feasible within that system of criminal procedure law which is based on factors of that procedure, actions and sentences (decisions, verdicts) passed by the courts as its principle concepts.

RÉSUMÉ

LA NOTION ET LA FONCTION DES VOIES DE DROIT ET LEUR PLACE DANS LE SYSTÈME DU DROIT JUDICIAIRE CRIMINEL

Dans le travail qui porte le titre „La nature et la fonction des voies de droit et leur place dans le système du droit judiciaire criminel” sont exposées les conceptions fondamentales relatives à la nature de cette institution. Leur ordre de succession commence par la détermination des voies de droit en tant que moyens pour le contrôle des décisions judiciaires, en tant qu'actes de procès et comme moyen pour l'obtention de la validité juridique formelle des décisions judiciaires, ou le changement de leur validité juridique matérielle. Dans le cadre de cette dernière conception, que l'auteur de ce travail soutient en réalité, une attention particulière est concentrée sur la détermination de la notion formelle et matérielle de la validité juridique des décisions judiciaires, ainsi que sur l'importance des voies de droit pour chacune d'elles.

La deuxième partie du travail se rapporte à la place que les voies de droit occupent dans les divers systèmes du droit judiciaire criminel. L'auteur examine cette question dans le cadre du système synthétique qui apparaît comme organisation des notions les moins élevées, plus élevées et les plus élevées (fondamentales) de chaque branche du droit, donc du droit judiciaire criminel de même. En partant de telles positions, l'auteur aperçoit que les

voies de droit sont exposées en théorie, parfois, séparément de la validité juridique et avant elle. De même on peut remarquer que les voies de droit ne trouvent pas leur place dans la partie générale des divers systèmes du droit judiciaire criminel, ainsi que du droit judiciaire civil, mais elles sont exposées seulement dans la partie spéciale de ces systèmes. A une telle détermination de la place des voies de droit dans le système du droit judiciaire criminel, ainsi que dans le droit judiciaire civil de même l'auteur soulève l'objection, et il voit la solution seulement dans le fait que les voies de droit soient rattachées à l'institution avec laquelle elles sont coordonnées le plus, ce qui veut dire avec les décisions judiciaires. Une telle idée, cependant, est réalisable seulement dans le cadre du système du droit judiciaire criminel qui est basé sur les sujets, les actions et les décisions judiciaires, en tant que leurs notions élémentaires.